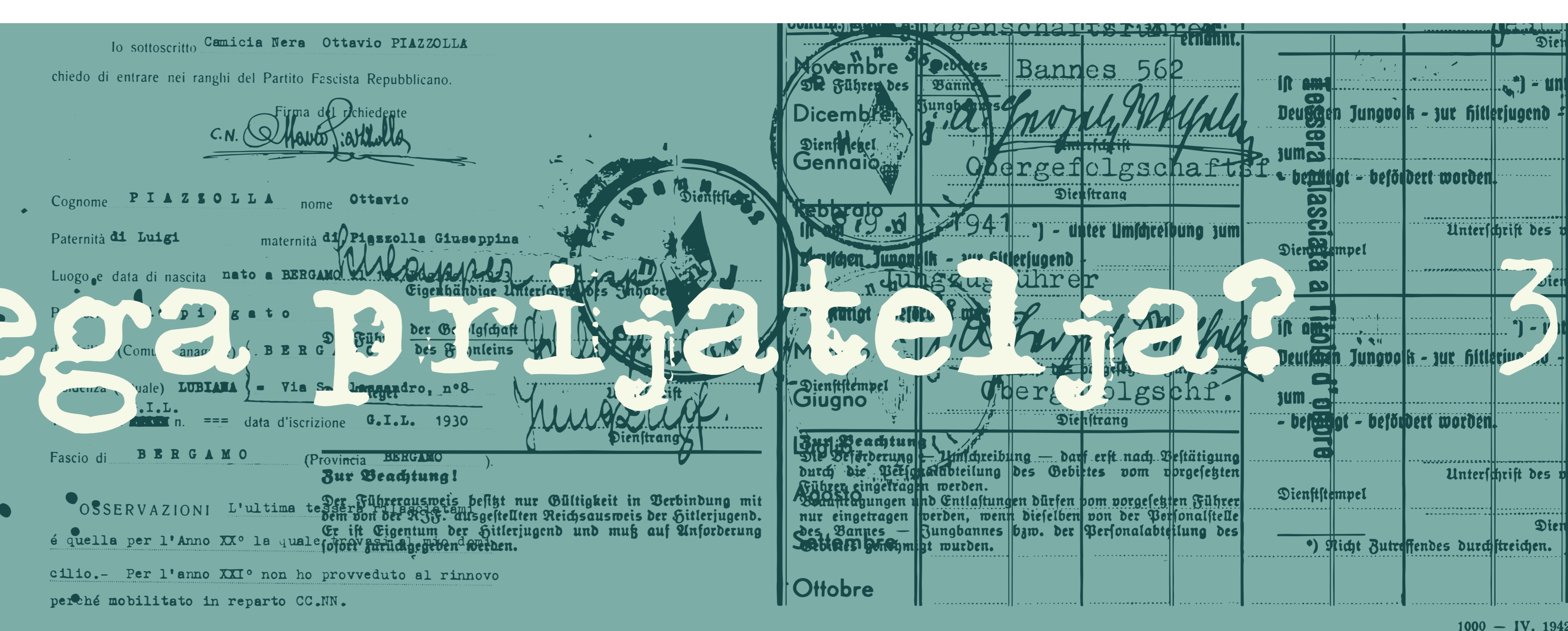

Poznaš sovražnika bolj kot svojega prijatelja?

Sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980)

Absolutna moč okupatorja – kartoteke o raznaroditvi

Kartoteke so najbrž odigrale veliko vlogo pri poskusu okupatorjev, da bi izničili, raznarodili slovenski narod. Nemški okupator je na svojih zasedenih ozemljih takoj po zasedbi aprila 1941 uvedel vrsto nasilnih raznarodovalnih ukrepov, med katerimi so bili najbolj surovi aretacije, izgoni in interniranje prebivalstva, maščevalne akcije ter streljanje talcev na Spodnjem Štajerskem, kakor tudi izgon nebogljenih varovancev tamkajšnjih hiralnic v taborišča, kjer so jih evtanazirali. Mednarodne pravne norme je kasneje kršil tudi z mobilizacijo Slovencev v redne oddelke nemške vojske, še preden bi si deželo formalno priključil. Za posledicami vsega tega in dejstva, da so nemške sile po kapitulaciji Italije zasedle celotno slovensko ozemlje, vojna pa je postajala obsežnejša in nasilnejša, je življenje izgubilo več deset tisoč domačinov. Madžarski okupator je v Prekmurju postopal podobno, vendar njegovega gradiva v Arhivu Republike Slovenije ne hranimo.

Že v prvih mesecih nemške okupacije na Slovenskem so z delom pričele vojaške komisije, in sicer z nalogo evidentirati mlade može, da bi okrepili številčno moč vermahta. Nemški okupator je slovenske fante, ki so bili na naborih označeni kot primerni za bojne enote, pošiljal na bojišča v Sovjetski zvezi, Afriki, nekatere tudi na sever Evrope. V štirih letih je bilo v nemško vojsko prisilno mobiliziranih do 70.000 Slovencev, letnikov 1908–1928. Številni so se vpoklicu odzvali, ker so se bali za usodo svojih bližnjih, saj je družinam tistih, ki se ne bi uklonili mobilizaciji, grozil izgon v taborišča. Nekateri so se prisilni nemški mobilizaciji izognili s pridružitvijo odporiškemu gibanju, mnogi že mobilizirani v nemško vojsko pa so dopustniški čas izkoristili za dezertacijo v partizanske enote. Vse, ki so se na tak ali drugačen način pridružili partizanom, največ je dokumentiranih jeseni 1944, je nemški okupator v svojih evidencah vodil kot prisilno mobilizirane v sovražnikovo vojsko (Zwangsrekrutiert).

Italijanske okupacijske oblasti, prepričane v svoj prestiž, so v Ljubljanski pokrajini sprva uvedle milejšo okupacijsko politiko, ki naj bi jim olajšala raznarodovanje in fašizacijo domačega prebivalstva. Po razvoju oboroženega odpora dela prebivalstva pod vodstvom komunistov so ukrepe zaostrile ter uvedle aretacije, obsodbe za prestopke »proti državi in režimu« pred vojaškim sodiščem, zapore, interniranje, ofenzivne vojaške operacije, maščevalne akcije proti civilnemu prebivalstvu in streljanje talcev. Zasedbene oblasti si pri tem niso pomagale le s seznamami, temveč tudi s kartotekami, ki so nastajale pri fašistični stranki in vojaškem vojnem sodišču italijanske 2. armade. To je do kapitulacije Italije izvedlo postopke proti več kot 13.000 Slovencev, izreklo 83 smrtnih obsodb, 412 na dosmrtno ječo in več tisoč na 30 let zapora; vodilo pa je tudi disciplinske postopke proti italijanskim vojakom. Rapalska meja je vendarle ostala neprodušna, zato v Ljubljanski pokrajini Slovencev niso mobilizirali v oddelke redne vojske; a tudi v Julijski krajini, ki je bila po prvi svetovni vojni v italijanskem državnem okviru, so jih odvedli v nekakšno vojaško internacijo. Tam je italijanska kvestura (policija) s pomočjo kartotek in osebnih map budno spremljala ter nadzorovala domnevne in dejanske nasprotnike fašističnega režima, med drugim narodno zavedne slovenske intelektualce in duhovščino ter pripadnike tajnega protifašističnega odpora (TIGR). Na obeh straneh rapalske meje je zato ostalo na tisoče mrtvih, ranjenih, pogrešanih in drugače prizadetih.

ALOJZ COLARIČ
Kartoteka pobeglega pismoñoše Alojza Colariča iz Sutne, ki je bil leta 1942 zaradi materialnega in političnega podpiranja partizanov pred italijanskim vojaškim sodiščem v Ljubljani obsojen na dosmrtni zapor. Na kartoteki sta navedeni številka sodnega spisa in stran, na kateri je navedeno njegovo ime.
SI AS 1791, f. 589, Kartoteka partizanov in njihovih političnih podpornikov

JOŽEF ŠULIGOJ
Kartoteka zidarja Jožefa Šuligoja iz Mokronoga, ki je bil aretiran na območju italijanske pehotne divizije Isonzo v okolici Trebnjega in poleti 1942 interniran v Padovo. Oddelek fašistične stranke poroča, da je njegovo ime zabeleženo tudi na seznamu fašističnega inšpektorata v Novem mestu.
SI AS 1797/1/136, t. e. 17, Kartoteka aretiranih in interniranih

IVAN ROB
Tržačana Ivana Roba, ki je leta 1920 emigriral v Slovenijo in v Ljubljani tudi študiral, so tržaške policijske oblasti v svoji kartoteki vodile kot sumljivega prevratnika.
SI AS 1829, t. e. 54, p. e. 754, Kartoteka sumljivih oseb

VALENTIN KUNSTEL
Valentin Kunstel iz Stražišča, vojak 21. grenadirskega nadomestnega bataljona rekonvalescentne čete v Fürthu, se je aprila 1944 prostovoljno vključil v partizanske enote ali bil prisilno mobiliziran.
SI AS 1604, t. e. 134, Kartoteka dezertarjev iz nemških enot

EMIL IN JANEZ SUŠNIK
Iz družine Primoža in Frančiške Sušnik iz Spodnjih Gameljn sta bila izmed šestih otrok v partizanske enote vključena sinova Emil in Janez.
SI AS 1604, t. e. 135, Kartoteka dezertarjev iz nemških enot

JERNEJ TONI
Jernej Toni z Vojskega je 17. avgusta 1944 nastopil dopust in se ni več vrnil v svojo enoto.
SI AS 1604, t. e. 135, Kartoteka dezertarjev iz nemških enot

JANEZ POŽGAJ
Janez Požgaj iz Kranja se je februarja 1944 prostovoljno pridružil partizanski gibanju.
SI AS 1604, t. e. 135, Kartoteka dezertarjev iz nemških enot

EMIL PERNEL
Emil Pernel s Srednje Dobrave je iz nemške vojske pobegnil marca 1944.
SI AS 1604, t. e. 135, Kartoteka dezertarjev iz nemških enot

JOŽE BIDOVEC
Jože Bidovec iz Srednje vasi, pripadnik vermahta, naj bi bil maja 1944 prisilno mobiliziran v partizane.
SI AS 1604, t. e. 134, Kartoteka dezertarjev iz nemških enot